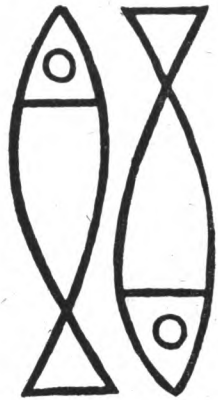

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

H. SMIT — DEN HELDER

De zin van de Heilsgeschiedenis

„Maar indien het kwaad is in uw ogen de HERE te dienen, kiest dan heden, wie gij dienen zult: of de goden die uw vaders aan de overzijde der Rivier gediend hebben, of de goden der Amorieten, in wier land gij woont. . . .” (Jozua 24 : 15a)

„Maar indien het kwaad is in uw ogen de HERE te dienen . . .”. Wat een vreselijke veronderstelling! Als dat zo is, wat blijft er dan over? Ach, in werkelijkheid niets. Maar voor de verdwaasde harten schijnt er nog wel een keus te zijn. Een keus waarover men zich echt nog wel kan opwinden ook. Een keus waarbij conservatief tegenover progressief zal komen te staan, al zijn deze typering ook nauwelijks toereikend. Er zal echt nog wel over die keus gevochten worden. Maar het zal een schijngevecht zijn. Een strijd tussen doden over de beste manier van leven. Een volk moet nu eenmaal zijn „goden” hebben!

Haast tartend zegt Jozua tot Israël, dat ze het dan vandaag maar moeten zeggen. Als ze de HERE niet willen, wat dan wel? Jozua wil het weten. De HERE moet het dan ook maar dadelijk horen! Natuurlijk hoopt Jozua Israël door die harde aanpak zo te verschrikken, dat ze niet in de dwaasheid van die keuze van afgoden vervallen. En aanvankelijk heeft die harde aanpak ook succes mogen hebben. Aanvankelijk ja . . .!

Overigens is het merkwaardig, dat Jozua zo nauwkeurig formuleert. We zouden haast vragen of dat wel de moeite waard is. Het gaat immers toch maar over afgoden. Maar het is schadelijk minder nauwkeurig te zijn dan Jozua hier. Dan ontgaat ons de diepe zin van de tekst! Jozua stelt dus heel duidelijk, dat het een zaak is van of — of. Het één of het ander. Er is hier sprake van een tegenstelling. Maar dan toch van een tegenstelling op het gebied van de dood.

Beide keuzemogelijkheden hebben dus de dóód gemeen. Laten we nu eens rusig nagaan hoe het eigenlijk met die tegenstelling zit. En dan ook hoe we het gemeenschappelijke kunnen omschrijven.

De tegenstelling kunnen we vatten onder de ons zo bekende termen conservatief en progressief, al zeggen deze woorden eigenlijk te weinig. Israël zou immers kunnen kiezen voor de goden, die „uw vaders gediend hebben aan de overzijde van de Rivier (de Eufraat)”. Dat zou een keuze zijn van de goden die het verleden hebben beheerst — zie vers 2. Bij die keuze zou men teruggaan tot vóór de roeping van Abraham uit Ur der Chaldeeën. Tot de oeraanvagen van het geslacht. Deze keuze zou de „wijding” van het oer-oude met zich meebrengen. „Het oude is beter!”

Israël zou ook kunnen kiezen voor de goden van de Amorieten, „in wier land gij woont”. Dan kiest het „eigen-tijds”, progressief. Dan gaat het om het hier en om het nú. Dan gaat het om de vraag, waar de goden van deze tijd te vinden zijn. De goden van het land waar men woont, de goden van de tijd waarin men leeft. „Wij leven hier en nu!”

Er kan nog een heel gevecht geleverd worden, voordat men zijn keus heeft bepaald. Het gaat — zo denkt men — over belangrijke zaken!

Jozua doet overigens zelf niet meer mee aan dat gevecht. Hij heeft met en vóór zijn geslacht anders gekozen — „Wij zullen de HERE dienen!”

Zou hij die het leven kiest zich kunnen inzetten voor een bepaalde gestalte van de dood?

En zo komen wij vanzelf op die andere vraag: Wat is dan het gemeenschappelijke van die groepen van afgoden? Wat is het gemeenschappelijke bij alle verschil in keus? We kunnen zeggen: Natuurlijk zit dat in het feit, dat het in beide gevallen om afgoden gaat. Dat is juist. We kunnen het zelfde anders zeggen: Het gemeenschappelijke zit in de verwerping van de enige ware God. Ook dat is juist. Maar blijven we niet dicht bij de tekst, als we nog iets zeggen?

De eerste keuzemogelijkheid — de goden van de vaders aan de overzijde van de Rivier — herinnerden ons aan het begin van Jozua's rede (vers 2). De tweede keuzemogelijkheid verplaatst ons naar het heden van Israël in Kanaän, naar de situatie van vers 13. Naar het einde van Jozua's geschiedenis. De goden van de Amorieten zijn er immers nú, vandaag. Afgoden van de vaders — afgoden van vandaag. Wat is het gemeenschappelijke bij alle verschil van keus? Nú zien we het.

Dat de heilsgeschiedenis wegvault!

Ja, de geschiedenis van het heilswerk van de HERE valt weg. Men negeert die geschiedenis — van de roeping van Abraham af tot de intocht in Kanaän toe! Men gaat immers in het ene geval terug tot vóór de roeping van Abraham. Om zo alle contact met het genadig en verkiezend ingrijpen van de HERE te verliezen. Men kiest in het andere geval voor de goden van vandaag. En men verliest evenzó alle contact met het heilswerk van de HERE, Israël's God. Inderdaad, de heilsgeschiedenis valt weg. Terwille van een „oer-verleden”. Of terwille van het „actuele heden”. Wat doet het er nog toe!

Maar als men zo voor het oer-verleden kiest, dan zal men van de ware les der geschiedenis niets meer begrijpen. En als men zo voor het heden kiest, dan zal men de dag van vandaag nooit verstaan. En in beide gevallen zal men geen toekomst hebben. Geen toekomst! Geen dageraad! Nu zetten we al die antwoorden nog eens bij elkaar. Wat is de fout van die afgodenkeus?

Het gaat om afgoden! — Men verwerpt de HERE, Israël's God! — Men laat de heilsgeschiedenis wegvallen!

We schrikken voor het eerste terug. We huiveren voor het tweede. Maar hoe is het met het derde onder ons?

Het wegvallen van de heilsgeschiedenis in onze harten — dat is de kern en het uitgangspunt van afgodendienst en van de verwerping van de HERE.

De HERE heeft zich in de historie geopenbaard. Hij heeft die historie gemaakt tot de geschiedenis van zijn heil. Hij heeft Zich in zijn daden aan ons voorgesteld! In zijn werken staat Hij voor ons!

Satan slaagt er niet in ons op een platte manier tot afgodendienaars te maken. Zo grof zijn we immers niet? Als hij ons letterlijk zegt, dat we de HERE moeten verwerpen, dan zullen we wel uitkijken. Ook zó lukt het niet. Maar als hij ons nu aanpakt op het punt van de geschiedenis? Als hij nu zegt: Wat doe je vandaag met dat verhaal over Abraham's roeping en Israël's intocht? Wat doe je met dat verhaal over Israël's begin en Christus' volbrachte werk? Slaagt hij dan ook niet? Wat wéten onze kinderen van die geschiedenis? Wat vertellen wij hun daarover?

Jozua laat ons een droeve regel zien: Als de heilsgeschiedenis vergeten wordt, dan krijg je de resultaten te zien. Misschien in een verheerlijking van het vóór-christelijke Germaanse leven. Misschien in het dansen om een ultra-modern kalf. En die beide stromingen zullen wel verbitterd met elkaar vechten. Maar het is een gevecht op het terrein van de dood! Vreselijk. Wat een afval!

Maar Jozua zegt: Je komt er zo gemakkelijk. Lees mijn geschiedenis. Lees de geschiedenis van Gods werken. Kent u die? Wat weten uw kinderen ervan? Als ze het niet weten, dan gáán ze kiezen. Bewust of onbewust! Dan gáán ze kiezen. Op het terrein van de dood.

Zullen u en uw kinderen met Jozua de HERE dienen? Anders gevraagd: Staat de geschiedenis van Gods werken in uw leven centraal?

KERKELIJK Leven

„Het Gereformeerd Politiek Verbond in de crisis” *)

Een van de verheugende dingen die ik in de kerken, welke door de synode van Hoogeveen uit het verband van de vrijgemaakte Geref. Kerken zijn gestoten, heb opgemerkt is dit, dat daarin geen wrok, rancune of bitterheid leeft over wat genoemde synode heeft durven doen. Men is er diep van overtuigd dat wat deze kerkelijke vergadering presteerde onkerkelijk, onchristelijk, ja voluit goddeloos was. Maar er is daarover globaal genomen alleen maar verdriet. Van haatgevoelens heb ik nooit iets bespeurd. Ik meen dat ik naar waarheid kan zeggen dat in de uitgestoten kerken krachtig het besef leeft dat wat haar betreft de band met de door „Hoogeveen” misleide kerken niet is doorsneden. Zij zijn ons onvergetelijk. En het is zeker dat bij een eventuele poging om de breuk te helen onzerzijds nooit de onchristelijke eis zal worden gesteld dat er eerst tekenen van bekering moeten worden getoond vóór er tot samspreking kan worden overgegaan. In dit opzicht is de situatie wel totaal anders dan na 1944.

Omdat de stand van zaken in de buiten het verband staande kerken zo is voelen wij ons nog steeds betrokken in wat in de „Hoogeveense” kerken plaats vindt. En daarom neem ik ook de vrijheid een en ander over het in het opschrift van dit artikel geformuleerde thema te zeggen.

☆☆☆

Zoals de aanhalingstekens reeds aangeven is de term: „het Gereformeerd Politiek Verbond in de crisis” een citaat en dus niet van mij afkomstig. Het is de titel van een brochure van ds Joh. Francke.

Zoals men weet heeft ds Francke met vele andere van zijn kerkgenoten grote bezwaren tegen de gang van zaken in het G.P.V. En dan speciaal tegen de samenwerking van het G.P.V. en het N(ationaal) E(vangelisch) V(erband) zoals die momenteel functioneert en door de Generale Verbondsraad van het G.P.V. gecontinueerd en verinnigd wilden worden. Reeds eerder publiceerden wij een reeks stellingen waarin ds F. en een aantal medestanders fel tegen deze samenwerking verzetten.

Er was door de leiding van het G.P.V. een commissie ingesteld die deze samenwerking grondig moest bekijken en eventueel funderen. Deze commissie stelde een uitvoerig rapport op waarvan de grootst mogelijke meerderheid adviseerde de genoemde samenwerking voort te zetten en definitief te maken. Deze commissie wilde evenwel niet verder gaan dan tot een „burgerlijke samenwerking” tussen de beide politieke organisaties.

Met nadruk stelde zij daarbij vast dat er tussen de G.P.V.-ers en de N.E.V.-ers geen geloofsgemeenschap, geen broederschap, geen gemeenschap der heiligen bestaat en kan bestaan. Daarvan kan alleen sprake zijn tussen leden van de enige kerken in ons Vaderland die aan de belijdenis trouw zijn gebleven, van de enige kerken die daarin zo ware kerken leven, d.w.z. van de „Hoogeveen” volgende kerken! Deze commissie verklaarde voorts ook dat de principiële vragen de politiek rakende niet met de N.E.V.-ers besproken kunnen worden. Zoiets kan haars inziens alleen geschieden in een gemeenschap die metterdaad trouw is aan de belijdenis. En, nog

eens, dat is alleen de gemeenschap van de „Hoogeveense” kerken!

☆☆☆

Tegen deze samenwerking van G.P.V. en N.E.V. richt zich nu ds Francke in zijn brochure.

Wat hij schrijft is zwaar geladen. Er gloeit een felle religieuze hartstocht in.

Ik wil er een en ander uit oïteren.

In zijn Word Vooraf deelt ds Francke mee dat het oorspronkelijk zijn bedoeling was dat wat hij in zijn brochure publiceerde als artikelen in De Reformatie zou verschijnen. De eind-redacteur daarvan, prof. Douma, wilde hem aanvankelijk daartoe de gelegenheid geven. Vooreerst omdat ds Francke medewerker van dat blad is en voorts omdat deze wat hij te zeggen had noch in het Nederlands Dagblad noch in Politeuma geplaatst kon krijgen. Maar toen ds F. het eerste deel van zijn betoog had opgezonden weigerde prof. Douma de plaatsing ervan. Deze zou het nog aan de andere redactieleden voorleggen zodat ds F. daarna het oordeel van de redaktie zou vernemen. Dat de copie zou a.n.v.aard worden wanneer er bepaalde veranderingen zouden worden aangebracht werd door prof. Douma niet als mogelijkheid geopperd.

Bij de overweging van een en ander realiseerde ds Francke zich dat van een plaatsing van zijn verhaal niets zou komen. En daarom gaf hij zijn betoog in een brochure in het licht. Onverwacht en ongedacht hadden anderen hem daartoe financieel in staat gesteld.

Ds F. zegt over deze gang van zaken nog het volgende: „k vind het wel erg dat een medewerker van De Reformatie, die in dat blad wordt aangevallen (zie vooral het eerste artikel van prof. Douma van 4 december 1971 waarin hij spreekt van „een slecht pamflet”), daarin niet op de zaak mag ingaan op de manier, die hij verkiest, maar kortweg „mond dood” wordt gemaakt.”¹⁾

Ik wijs er in dit verband op dat ds F. op de synode van Amersfoort op een door en door onkerkelijke wijze de eerste stap heeft gezet op de weg die naar het uitstoten van tientallen kerken zou leiden. En dat prof. Douma, geheel in de stijl en naar de opvattingen van ds F. handelend, op de synode van Hoogeveen een even kwalijke rol heeft gespeeld bij de voltooiing van deze boze daad.

Er is wel verschil tussen toen en nu!

☆☆☆

Welke zijn nu de bezwaren van ds Francke?

Ze concentreren zich op de voorstellen welke over de samenwerking tussen het G.P.V. en het N.E.V. door de Generale Verbondsraad van het G.P.V. aan de algemene Vergadering daarvan werden ingediend.

In het eerste voorstel leest men: „Bij de verhouding tot het N.E.V. is steeds sprake van een vorm van politieke samenwerking ter realisering van het Richtlijnen-program.”

De eerste redaktie van deze uitspraak sprak van „een burgerlijke vorm van bondsgenootschap en van een burgerlijke samenwerking.” Maar omdat de term „burgerlijke samenwer-

1) De Centrale Verbondsraad van het G.P.V. laat volgens ds F. alleen „voorstanders van de samenwerkingsideologie” „discussies”, lees „monoloog” voeren. Ik noem dat de dictatuur van de C.V.R. binnen een „democratische” partij, sterker, binnen een gemeenschap van broeders en zusters van hetzelfde huis! De „oppositie” moet monddood gemaakt worden. De heren begrijpen blijkbaar niet dat zij een schijn-eenheid najagen. In dat klimaat kun je van een congres-totmeningsvorming, wat wij (de vijf) noemden en waarvoor prof. Douma nader het pleit voerde, niets verwachten.”

king” hevig werd aangevallen werd deze term vervangen door de eerstgenoemde.

Ds F. heeft tegen de genoemde uitspraak het bezwaar dat ze zeer vaag is en niet nader omschreven wordt. Politieke samenwerking kan er zijn tussen principiële geheel verschillende partijen en groeperingen op bepaalde concrete punten. Maar ze kan er ook zijn tussen b.v. twee christelijke partijen op de grondslag van een program van actie dat vele punten omvat. Dan is er een echt principiële samenwerking vanuit een christelijke ondergrond van beide partijen. Kortom: men kan in dat woord politiek alles stoppen. Het kan net zo weinig en net zo veel principiële vulling krijgen als de partners dat willen. Men kan de samenwerking op grond daarvan zo intensief en alles omvattend maken dat b.v. alleen de ineenschuiving van candidatenlijsten voor gemeenteraden, provinciale staten en Tweede Kamer er buiten vallen! Zo is deze uitspraak onduidelijk en onbepaald en daarom dodelijk gevaarlijk. En daarom is ze voor ds F. volstrekt onaanvaardbaar.

Dit bezwaar wordt te ernstiger door de volgende uitspraak waarin verklaard wordt: „Deze politieke samenwerking behoort tot de bevoegdheid van de Verbondsraden, die van hun beleid verantwoording afleggen aan de algemene vergadering”. Deze bepaling impliceert dat de Verbondsraden van G.P.V. en N.E.V. een volledig blanco volmacht wordt verleend ten aanzien van de onderlinge samenwerking. Ze kunnen daarin zo ver gaan als ze willen. Men moet er daarbij goed op letten dat er in de genoemde uitspraak niet staat dat wat de Verbondsraad van het G.P.V. met betrekking tot de samenwerking willen doen aan de goedkeuring van de algemene vergadering moet worden onderworpen. Neen, ze behoeven alleen maar verantwoording af te leggen over wat ze te dien opzichte gedaan hebben, feit is geworden.

De gang van zaken met betrekking tot de samenwerking wekte in ds F. een steeds groeiende ongerustheid. Deze samenwerking werd namelijk steeds inniger. Ze groeide in feite uit tot een bondgenootschap, een tweelingorganisatie. Het is zelfs zo ver gekomen dat de twee kamerleden van het G.P.V. in het orgaan van het N.E.V. zelfs als de G.P.V.-N.E.V.-fractie worden genoemd.

Wat blijft er zo over van die hooggeroemde „inachtneming van volledige zelfstandigheid?”

Ds Francke heeft nog meer bezwaren tegen de G.P.V.-voorstellen over de samenwerking. Maar het genoemde is de kern ervan.

☆☆☆

Zoals ik reeds zei levert ds F. een felle, religieus zwaar geladen, kritiek op de samenwerking tussen het G.P.V. en het N.E.V. En evenzo op de voorstanders daarvan onder zijn kerkgenoten. Hij spreekt in verband met die samenwerking van een „samenwerkingsideologie”.

Zijn kritiek op het N.E.V. is in één woord vernietigend. Het N.E.V., zo verzekert hij, is „openlijk anti-gereformeerd”. Ten aanzien daarvan geldt „wie niet vóór Christus’ ware kerkvergadering is, is er tegen”. De N.E.V.-ers willen met de G.P.V.-ers spreken over de revolutie in allerlei z.g. christelijke partijen „maar niet over de revolutie in wat kerk heet”. In het N.E.V., zo lezen we, „zitten vogels van diverse kerkelijke pluimage, zie b.v. het Comité van Aanbeveling van het N.E.V. Zullen wij nu hen, die wij kerkelijk hebben moeten afwijzen en blijven afwijzen (synodaal-gereformeerden, „buitenverbanders”, hervormden, baptisten e.d.) en die we tot op heden vergeefs oproepen tot het eerste en grote in hun kerkelijk leven, nl. het gehoorzaam met Christus meevergaderen naar art. 28 Nederlandse Geloofsbelijdenis, — zullen wij als G.P.V. hen politiek gebruiken, nl. openlijk tot „bondgenoten” maken in georganiseerd overleg enz., om ons politiek breed en groot te maken? Is dat alleen al ethisch genomen recht voor God?

Ik voor mij zeg hardop en overtuigd: NEEN!

In verband met de door hem zo genoemde samenwerkingsideologie brengt ds F. ook de bekende uitspraak van ds Lok ter sprake: „Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen de-

Vervolg op pagina 390 - laatste kolom

*) Ik wilde nog een paar artikelen schrijven over de kerkelijke eenheid, maar terwille van de actualiteit laat ik deze voorgaan.

plaats heeft gemaakt en dan ineens losschiet om de achterstand in te halen. Een stroomversnelling zagezgd. Geen wonder dat menig pastoor die de tijd verstaat moeilijkheden krijgt met (vooral oudere) gemeenteleden, die even de klok hebben vergeten.

Zo kwam GB te Spijkenisse op de kansel. Zijn geestelijke vriend had blijkbaar genoeg geloof, om zijn kudde aan GB met diens eigen visie en zeggings toe te vertrouwen. Die pastoor was blijkbaar vrijmoedig genoeg om over heel de traditie heen te stappen, om een levensgroot dogma voor één zondag uit te schakelen: om een lekepreker aan het Woord te laten.

GB heeft van die ene kans geen misbruik gemaakt. Hij heeft het zijn hoorders op christocentrische wijze terdege mogen komen aan te zeggen. Het slot van zijn preek is namelijk bekend geworden. Die peroratie wees naar de Heiland, naar Diens gedachtenismaal. Luister:

„Tussen Hem en ons heeft zich zo veel geschoven, dat wij Hem nauwelijks meer zien. Wat wij willen is een onbekommerd uitzicht. Dat is geen afbraak — dat is puinruimen. Oudere mensen hebben daar niettemin verdriet van. Ze zien veel verdwijnen, dat hun lief was. Ze waren door zekerheid omgeven. Ze zitten ook hier, ze luisteren naar mij. Vergeeft het ons, wij kunnen niet anders.

Bedenkt dat u hier bijeen bent in een ruimte, die de Emmauskerk heet. De twee Emmausgangers waren in uw situatie. Niets was er uitgekomen van wat zij hadden verwacht. En in die toenemende duisternis hebben zij niettemin gezegd: „Heer, blijf bij ons, want het wordt avond”. — En zie, toen het helemaal donker was herkenden zij Hem. Aan het breken des broods. Laten wij dit nu gezamenlijk doen.”

Vijfhonderd kerkgangers hebben naar deze spreker geluisterd. Ze hebben zijn boodschap verstaan. Want GB sprak niet als de gewijde priesters, maar met het gezag van de lekepreker, die Gods Woord doorgeeft. Er kwam na zijn woorden dan ook geen zwijgend of mompelend respons — maar een staand applaus! Mede van de oudere kerkleden. Ongewoon in de kerkruimte? Helaas ja. Maar hier brak een verlaat pinksterzonnetje door in de roomse kerk: hier werkte de Geest door een leek, met negatie van het ambt. Dat is toch een applaus waard?

Deze zaak loont misschien de moeite, er even bij stil te staan.

Wij van de reformatie — kennen wij eigenlijk nog dat „instituut” van de „lekepreker”? Weer zo'n vreemd woord: instituut. Het wil zo iets zeggen als instelling, iets dat geregeld en algemeen aanvaard is. En ja, dat instituut van lekepreker kennen wij. Het is onder ons geregeld: in artikel 8 van de dortse kerkenordening.

Schrik niet van de DKO; dat zijn de huisregels uit de tijd, dat wij nog niet uit huis waren gestuurd. Die huisregels zijn eerbiedwaardig van ouderdom en voor het grootste deel nabij de verdwijning. Niettemin regelde de DKO het instituut van lekepreker — en dan in negatieve zin.

De kerken zeiden niet: men zal alle schoolmeesters, handwerkslieden of anderen, die niet gestudeerd hebben, rustig tot de preekstoel toelaten, wanneer men verzekerd is van hun godzaligheid, ootmoedigheid, goede levenswandel, verstand, wijsheid en bekwaamheid om anderen te onderwijzen.

Integendeel. De DKO stelt in art. 8 dat men schoolmeesters, handwerkslieden en andere ongestudeerde lieden niet tot het predikambt zal toelaten. Tenzij. Tenzij men verzekerd is van hun singuliere gaven, welke hiervoor zijn opgesomd. Dat zijn dan zulke gaven, die voor wel-gestudeerde lieden ordinaire gaven heten.

Hier doet zich de eerste vraag voor: komen de gaven van Gods Geest (want die zijn het, en geen andere) als regel met de studie der theologie mee? Zodat, wanneer ze bij niet-gestudeerden worden aangetroffen, deze singulier, zonderling, eigenaardig moeten heten? Want wel zegt ds Joh. Jansen, dat de DKO slordig vertaald is en dat de gaven des Geestes in singuliere mate aanwezig moesten zijn — maar intussen staat het er letterlijk: zij die de kerkenorde handhaven hebben zich op dit bot vast te bijten.

Maar dan geeft de DKO nog meer opmerkelijke dingen. Wanneer een ongestudeerde, genaamd een „zodanige persoon”, zich tot de predikdienst mocht „presenteren”, dan kan geen kerk, dan kan geen kerkeraad besluiten hem toe te laten tot de kansel. Daar moet met vereende krachten een classis aan te pas komen, om zulk een zonderling te examineren. En ook dat gaat zo maar niet. Tot zulk een examinatie zal eerst een provinciale synode haar hoge goedkeuring moeten verlenen, wil het spul doorgaan.

En dan is de weg naar het leken-ambt nóg niet begaanbaar. Wanneer het examen niet al te beroerd is uitgevallen, kan de classis de zonderling toestemming geven „een tijd lang in 't privé te propresenteren”, dat is als „oefenaar”, bij wijze van oefening, preken houden — blijkbaar met welwillende medewerking van zijn hoorders. Pas wanneer de man van singuliere gaven hardnekkig blijft bij zijn wens om de Heere te dienen door het Woord te bedienen, en hij de kerk niet leegpreekt, zal men hem — op de duur — in de stand der predikheren verheffen. Maar dit geldt niet voor pas-bekeerden of gewezen priesters!

Dit alles doet toch wel sterk aan Rome denken, vindt u niet? Daar is de grens tussen ambtsdrager en leek: de diepe kloof van de priesterwijding. Hier is de grens: het ravijn van de heilige godgeleerdheid. Wie niet door deze diepten is gegaan komt niet op de preekstoel, tenzij via de uitvoerige procedure, zie boven. U hoeft dan ook niet te vragen wie deze regels hebben opgesteld. Wat — de theologen, zegt u? Dan hebt u gekeken.

Jawel — ene ds Coolhaas heeft lang geleden erover geklaagd dat ambachtslieden, kleer- en schoenmakers, wevers, ja slootgravers... „in de kerkdienst indrongen”. Hij wist hun oogmerk te signaleren: „om een lui leven” was het hun te doen, zoef, zoef. En het was een predikant, die het zei; niet eens zo'n beste!

En toch. Eigenlijk zijn die kerkenordelijke kenmerken voor een lekepreker ongeveer dezelfde als voor ieder ouderling gelden: onbesproken, nuchter, bezadigd, beschaafd (jawel, ook dat vraagt de Schrift), gastvrij, bekwaam om te onderwijzen, niet drankzuchtig, niet opvliegend, strijdlustig of geldzuchtig — maar vriendelijk en vastbesloten.

Dat alles zegt de Schrift helemaal niet om bereidwillige broeders van de preekstoel weg te houden. Integendeel, de Schrift zegt dat wie „naar het opziensambt staat” een voortreffelijke zaak begeert. Vertel me dan ook niet aan de hand van het bevestigingsformulier, dat een opziener alleen maar „kerkregeder” is — in tegenstelling tot de dienaren des Woords, die „arbeiden in de leer”. Want dan hoefden die opziensambtsbekwaamheid te zijn om te onderwijzen; die onderwijzende bekwaamheid geldt namelijk niet alleen voor schoolmeesters en slootgravers — maar voor sprekers, prekers, ook lekeprekers. Intussen hebt u al geconstateerd dat ook het bevestigingsformulier door de „geestelijke stand” is opgesteld. Zoals wij in ons kerkelijk leven wel vaker tegen singuliere dominocratie oplopen.

GB is dus eenmaal in zijn leven als lekepreker opgetreden. Uit wat u ervan las bleek, dat hij dat goed heeft gedaan. U hoeft nooit de instelling der ouden te geloven: dat de studie der theologie conditie is om Gods Woord aan elkaar te bedienen: te verstaan en door te geven. Wij moeten op dat punt maar eens los komen van de instellingen der ouden. Mozes heeft al gezegd: och, dat heel het volk uit profeten bestond!

De Geest geeft gaven naar dat Hij wil. En Hij houdt zich kennelijk niet aan de theologische kandidaatsgraad. De praktijk bewees dit al eeuwen.

Er is nóg een verschil tussen de lekepreker GB en artikel 8 uit de kerkenorde. GB drong zich niet naar voren, verzocht geen toegang tot de kansel. Hij werd uitgenodigd, blijkbaar op grond van zijn singuliere gaven.

Zo kan het onder ons ook gaan. We hoeven niet te wachten, of zich „zodanige lieden” voordoen, die solliciteren. We kunnen onze ogen open houden: of de Geest hier en daar singuliere gaven verleent. Beter nog: of die Geestesgaven in singuliere mate voorkomen. Dat doet Hij namelijk dikwijls — wanneer wij om die hulp verlegen zitten.

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

Lekepreker

Mogen we het nog eens over Godfried Bomans hebben? Een keertje maar, en dan houden wij erover op. Vandaag een facet van deze veelzijdige figuur, dat weinigen zullen kennen. GB is eenmaal opgetreden als lekepreker. Hij heeft in de roomse kerk — en wel te Spijkenisse — op een levensgrote preekstoel gestaan. Daar heeft hij zijn „beminde gelovigen” de goede boodschap gebracht.

Denkt u daar niet gering over: een lekepreker in de roomse kerk. Want wat is een leek? In de eerste plaats iemand, die niet tot de geestelijke stand behoort; voorts iemand, die van een bepaald vak geen verstand heeft; ergens buiten staat. In de roomse kerk duidt het woord leek de man uit de schare aan, die de wet niet kent; het zijn de niet-gewijden, bijzonder ook degenen, die het recht missen woord en sacrament te bedienen.

U weet dat het een vast standpunt van Rome is, dat de kerk bestaat „door” haar geestelijkheid? Theoretisch zou de kerk ophouden te bestaan wanneer haar laatste priester zou overlijden zonder een opvolger te hebben gewijd.

Welnu, GB was zulk een ongewijde, een leek. Een broer in het klooster, een zus in het klooster — maar GB was een wereldling. Gelovig weliswaar — hoewel met talloze twijfels — maar geen Godgewijde. Volgens Rome.

En ziedaar. Een vriend van GB, pastoor te Spijkenisse, verzocht hem een dienst waar te nemen, een „preek te houden”. Gezegde pastoor had moeilijkheden, bijzonder met zijn oudere parochianen. Die konden het tempo van de snel evoluerende roomse kerk niet bijhouden. Ja, stel je voor: een kerk, die eeuwen lang passen op de

De onder ons goed bekende pastor Ernst Judt uit Oberndorf in Duitsland bezocht gedurende zeven weken de kerken van Zuid-Korea. Hij was zo vriendelijk het hier volgende reisverslag voor „Opbouw” af te staan. Wij danken hem daar hartelijk voor — Red.

7 weken in Korea

Graag wil ik een verslag geven van een bezoek, dat ik in opdracht van de „Kirchenkreis” Wittgenstein, en gevolg gevend aan een uitnodiging van de Presbyteriaanse Kerk in Zuid-Korea, in de periode van 23 augustus tot 13 oktober 1971 aan die Kerk gebracht heb. Zeven weken zijn niet voldoende, om een verhaal op te stellen, dat alles omvat wat er over Korea en de Christelijke Kerk in dit land te verhalen valt. Voor een Europeaan is het bovendien slechts na een verblijf van tientallen jaren mogelijk, de verhoudingen en verbanden in een aziatisch land zuiver te beoordelen. Ik heb echter in de zeven weken genoeg gezien en meegemaakt om een veelheid van indrukken door te geven, die ertoe kunnen bijdragen, om kerkelijk leven en geestelijke bewegingen in Korea te leren kennen.

Twee belevenissen zullen in het kort laten zien, hoe breed de skala was, waarop ik de christenen en de Christelijke Kerk in Korea heb meegemaakt. 7 september kwamen ds Yung Jae Kim, die als mijn tolk optrad, en ik op doorreis naar Masan. Deze stad ligt op een afstand van 40 km ten westen van Pusan. Een britse zedingsarts had ons uitgenodigd, om in zijn huis te overnachten. Dr Pattison is sinds vijf jaar in Korea werkzaam. Zijn ouders hebben hem verstoten, omdat hij aan de roeping van de Heere, om Hem in dit land te dienen, gevolg had gegeven. In zijn huis werden wij, evenals overal in Korea, met zeer grote hartelijkheid en vanzelfsprekendheid ontvangen. Deze ervaring van grote gastvrijheid, voor welke niets te veel is, heeft mij het verblijf onder totaal andere omstandigheden dan wij gewend zijn, zeer vergemakkelijkt. Na de avondmaaltijd kwamen nog drie Amerikaanse soldaten opdagen, wier onderdeel in Masan gelegerd is. Dr Pattison had ze uitgenodigd. Wij hadden een goed en open gesprek over vele geloofsvragen. Tenslotte werd mij verzocht nog een korte „Andacht” te houden, die wij met een gebedsgemeenschap besloten. 't Was ontroerend, hoezeer dit alles ons verenigde. Ieder bad in zijn eigen taal en een van de Amerikaanse soldaten, die nog niet zo lang in Amerika is, bad in zijn moedertaal, het joegoslavisch. Hier waren alle grenzen, ook van ras en kerkelijke gescheidenheid, weggefallen!

4 oktober moest ik in Seoel, de hoofdstad van Zuid-Korea, voor 150 predikanten een lezing houden. Toen de voorzitter mij aan de predikanten-konferentie voorstelde, wilde een van de deelnemers vooraf weten, bij welke kerk ik behoorde. Een ogenblik leek onze gemeenschap bedreigd („in Frage gestellt”) te zijn. Maar de voorzitter wist echter op deze vraag met grote wijsheid het antwoord te geven. Bij mijn lezing had ik aandachtig en dankbare toehoorders, en achteraf bedankte de aanvankelijk ietwat wantrouwend broeder mij uitdrukkelijk.

Om het volgende verslag beter te doen verstaan, wil ik in het kort iets zeggen over het land en de mensen van Korea.

Korea is een land met een lange traditie en een oude cultuur, waarvan men overal de getuigen kan zien. Het land verwisselde dikwijls van heerser. Het heeft in sterke mate de invloed ondergaan van China en Mandsoerije, waartegen het als een schiereiland aanleunt. De bewoners van dit land zijn bijna altijd verdrukt geweest, hetzij door vreemde overheersers, hetzij door hun eigen inheemse heersers. Deze ontwikkeling heeft haar stempel gezet op het denken en het gedrag van de Koreanen. Het land is uitgebuit, met name door de Japanners, die het dikwijls veroverd en overheerst hebben en wier harde juk in de jaren 1910-1945 nog diep in het

bewustzijn van vele Koreanen leeft. De tegenstelling tussen arm en rijk is uitermate groot. De economische ontwikkeling geeft weliswaar grote vooruitgang te zien, maar het land is niettemin onderontwikkeld. Er is geen sociale zekerheid.

Onbeschermd staan de meeste mensen tegenover de werkloosheid, de ziekte, de catastrofes, tegenover armoede en ouderdom. Wat dat voor de enkeling betekent, moet men hebben gezien. Velen vinden geen werk. Niettemin trekken vele mensen naar de steden, om daar werk te zoeken. Daar leven ze als in een mierenhoop. Er zijn geen vaste werktijden, geen achturige werkdag. Tot in de late avonduren wordt er gewerkt en handel gedreven. De zaken gaan pas tegen het middernachtelijke uur, de sluitingstijd, dicht. Ook dat is een vreemde belevenis.

Er is ook geen zondag. Alleen de scholen en de overheidsbureaux zijn 's zondags gesloten, laatstgenoemde echter ook slechts onder bepaalde voorwaarden, b.v. wanneer de burgemeester christen is. Het inkomen van de meeste Koreanen schommelt tussen f 200 à f 300 per maand. De kosten van levensonderhoud zijn weliswaar lager dan bij ons, maar voor technische en andere artikelen moet men veel meer geld neertellen. 't Is daarom ook zeer begrijpelijk dat de corruptie ook in dit land een wijd verbreid verschijnsel is. Zonder steekpenningen valt schier niets te bereiken, en deze omstandigheid betekent voor de christenen een grote aanvechting en verzoeking.

Karakteristiek voor het koreaanse landschap zijn de vele kale bergen, die overal in het land oprijzen. In vroegere tijden waren de bergen begroeid, de bomen zijn echter aan de op het bos gepleegde rooibouw ten offer gevallen. In de Tweede Wereldoorlog hebben de Japanners de bomen gebruikt voor hun houtgeneratoren. Na de oorlog heeft de bevolking rooibouw gepleegd om brandhout te verkrijgen, en tijdens de Korea-oorlog heeft men de bomen gerooid en verbrand, om de tegenstander elke mogelijkheid te ontnemen om zich in de bossen te verschuilen. Vandaag spoelt de regen de inmiddels verzande aarde naar beneden in de rivieren en daarmee dikwijls over de akkers.

Het leven van de Koreanen is gconcentreerd in de steden. Seoel, vandaag reeds een stad van ongeveer 6 miljoen inwoners, groeit aldoor, zodat men in Korea reeds spreekt van de „republiek Seoel”. Een vlucht uit het platteland van grote omvang valt te constateren. Allen willen naar scholen voor voortgezet onderwijs en naar de universiteiten. Kennis betekent hoop, hoewel de meeste afgestudeerden geen betrekking vinden kunnen.

In dit land is er nu sinds ongeveer een eeuw een christelijke kerk. In het eerst waren het britse zendelingen, die het Evangelie in dit tegen het Westen afgesloten land ver-

kondigden. Het begin was ontzaggelijk moeilijk. Na ongeveer dertig jaren werden er rond 5000 evangelische (protestantse) christenen gevonden. In het jaar 1907 begon een grote opwekking. Vier jaar later waren er 120.000 christenen. Op het ogenblik zijn er onder een bevolking van 35 miljoen ongeveer 2 1/2 miljoen christenen. De protestantse christenen zijn over 150 kerkelijke gemeenschappen verspreid. Ook deze verdeeldheid is typisch voor Korea. Ongeveer de helft van de evangelische christenen zijn leden van de Presbyteriaanse Kerken in Korea. Deze tellen rond 3000 gemeenten, die doorgaans zeer klein zijn. Slechts in de steden zijn er gemeenten van een grotere omvang. De structuur van deze gemeenten onderscheidt zich zeer wezenlijk van die van de volkskerken in het Westen. Enkele voorbeelden mogen dit duidelijk maken.

De Sung-Dong-Kerk in Seoel, waar ik enige tijd werkzaam geweest ben, heeft ongeveer 750 volwassen leden, van wie er zondags 600 de kerkdiensten bezoeken. Dit percentage geldt voor alle gemeenten. Er zijn geen lege kerken. Deze gemeente heeft twee predikanten, 'n hulpprediker, 'n evangeliste, een secretaris en een koster, allen full-time. De gemeente voorziet in hun levensonderhoud, krijgt daarvoor echter geen subsidie. In den regel geven de christenen 10% van hun inkomen als kerkelijke bijdrage.

Bijzonder verrast heeft mij het feit, dat deze gemeente honderd diaconessen heeft. Dat zijn vrouwen, die naast de ongeveer 20 diakenen in de gemeente huisbezoek doen. Iedere vrijdagmorgen komen deze vrouwen samen, om zich in een gezamenlijke kerkdienst voor hun taak voor te bereiden. Ik heb dat meegemaakt en hun bij die gelegenheid één keer Gods Woord verkondigd. Na de dienst gaan ze gedrieën de gemeente in, om de gezinnen van hun resp. wijken te bezoeken. Ze nemen daarbij een kaart uit het kaartenregister mee, waarop ze details van hun bezoeken vermelden. Op deze wijze krijgt de predikant altijd een nauwkeurig overzicht van zijn gemeente.

Bijzonder verrassend is de voortdurende groei van de kerk in Korea. Zonder te overdrijven mag gezegd worden, dat de kerken nog oer-christelijk gemeentelieven vertonen. Zo moet het wel in het begin geweest zijn, toen alom voortdurend nieuwe gemeenten gesticht werden. Evangelisatie bestaat niet hierin, dat er openbare vergaderingen gehouden worden en men zich dan daartoe beperkt, zoals dat bij ons het geval is, neen, evangelisatie heeft veeleer tot doel de opbouw van nieuwe gemeenten.

In de gemeente van ds Yang heb ik dat meegemaakt. In zijn kerk heb ik een week lang iedere avond gepreekt. 18 maanden geleden was ds Yang met 7 mensen in een kamer begonnen. Hij zelf woont met zijn gezin van 4 personen in één kamer. Met grote zelfopoffering heeft hij een gemeente opgebouwd, die thans 160 volwassen leden telt. De gemeente heeft reeds een eigen kerkgebouw, voor de bouw waarvan door de christenen een bedrag van 40.000 gulden is bijeengebracht. Diep ontroerd heeft mij het feit, dat de moeder van de predikant in een klein vertrek achter de preekstoel in de kerk woont.

Typisch voor de opbouw van nieuwe gemeenten is het zondagsschoolwerk. Op de vraag: hoe groot is uw gemeente? krijgt men telkens weer als antwoord te horen: zo en zoveel volwassenen en zo en zoveel kinderen op de zondagsschool. Laatstgenoemden zijn zeer dikwijls kinderen van niet-christenen. Bijzonder duidelijk werd mij dit alles, toen ik op uitnodiging van een evangeliste met

Mededeling aan de leden van de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

De ledenvergadering wordt dit jaar niet gehouden op 29 maart, zoals in ons blad van vorige week is opgenomen, maar op ZATERDAG 29 APRIL a.s.

Het Bestuur

haar naar een dorp in de bergen ging. Mevrouw Kim werkt reeds sinds 23 jaren als evangeliste. Zij heeft enkele jaren geleden eerst een gemeente opgebouwd en toen daar een kerkgebouw gesticht. Dan trok zij verder de bergen in. Zij heeft een huis gekocht, waarin zij geregeld kerkdiensten houdt, die door 30 volwassenen bezocht worden. Naar de zondagsschool gaan 35 kinderen. Toen ik daar zou preken, kwamen één uur voor de aanvang van de dienst drie vrouwen en lagen een half uur lang neergeknield om te bidden. Zo groeit deze gemeente en Mevrouw Kim heeft reeds een bouwterrein voor een te bouwen kerk gekocht. Spoedig zal zij weer verder trekken om een nieuwe gemeente te vergaderen. En dit alles gebeurt dan zo, dat de christenen dit alles zonder enige vreemde hulp moeten opbouwen.

Achter deze vorm van evangelisatie staat nog een ander feit, dat niet onvermeld mag blijven. Bijna alle theologische studenten zijn gedurende hun studietijd evangelistisch werkzaam. Zij zijn daartoe gedwongen, want slechts op deze wijze is het hun mogelijk in hun levensonderhoud te voorzien. Voor hun zondagsdiensten in pioniergemeenten krijgen ze een kleine vergoeding, waarvan ze de maaltijden van één week moeten bekostigen. Daarvoor moeten ze dan verre en vermoeiende tochten ondernemen. Deze studenten kunnen niet elke dag genoeg eten krijgen. Hun maaltijden bestaan in hoofdzaak uit rijst en groente, sla en zo nu en dan eens vis. Vlees krijgen ze nauwelijks te eten. Zo zien zij zich dus genoodzaakt om de gemeenten te dienen. Velen van hen stichten eigen gemeenten. Menig student heeft reeds een kerkgebouw, wanneer hij met zijn studie gereed is. Bovendien hebben zij op deze manier praktische ervaring opgedaan, die hun bij hun verdere dienst van groot nut zijn. 't Was een heel bijzondere beleving, dat ik op een Theologische Hogeschool voor zulke studenten enige lezingen mocht houden. Wij hebben ook met elkaar gediscussieerd, echter slechts over centrale vraagstukken van geloof en Kerk.

Hoe klein en beschaamd heb ik mij dan gevoeld, wanneer men mij vroeg naar het zielental van mijn gemeente en naar het getal van de kerkgangers! Deze vragen waren echter nooit tactloos, en altijd heb ik een volledig, broederlijk begrip voor onze situatie gevonden.

Menige dienst leidde mij naar middelbare scholen. In Korea is het onderwijs na de oorlog tot grote ontwikkeling gekomen. Alle jonge mensen willen naar scholen voor voortgezet onderwijs, omdat zij daaraan de hoop verbinden, later een betere positie te zullen verkrijgen. Maar deze hoop is wel zeer bedriegelijk, want de meesten van hen vinden later geen werk. Er zijn grote scholen met duizenden leerlingen, jongens en meisjes. Voor honderden van hen heb ik lezingen mogen houden. Ook op deze wijze breidt de kerk zich uit. Eens moest ik preken in een kerkdienst op een jongensgymnasium, dat van de kerk uitgaat en ook door haar financieel gedragen wordt. Aan deze school zijn vier schoolpastores verbonden, die met name als zielszorgers onder de jeugd werkzaam zijn. De meeste leerlingen zijn niet-christenen, als ze komen, drie jaar later is 40% van hen christen.

De kerkdiensten in Korea hebben een ander verloop dan bij ons. Bijna altijd staan deuren en ramen wijd open. Voortdurend komen mensen binnen, juist ook niet-christenen, die blijven luisteren of ook weer weggaan. Moeders brengen hun zuigelingen mee. Daardoor komt ook wel onrust in de diensten. Kinderen moeten tot rust worden gebracht. Sommigen liggen op de grond te slapen. Anderen oefenen hun klimkunsten aan de banken. En toch worden de diensten door dit alles niet verstoord, als men zich maar even eraan gewend heeft.

Een zeer belangrijke plaats in het leven der gemeente neemt het gebed in. Er wordt veel en lang gebeden. Bijzondere indruk maakt het, wanneer allen hun eigen gebed hardop uitspreken. Dat is dan a.h.w. één groot gebedskoor. Men moge hierover denken zoals men wil, maar hieraan wordt je tegelijk duidelijk, hoe arm onze diensten in dit opzicht geworden zijn. Vóór de diensten wordt altijd bijbels onderwijs gegeven door diakenen en diaconessen.

Een heel bijzondere beleving was een kerkedag op 9 oktober in het Stadion te Pusan. Elk jaar in oktober komen hier de kerken van de classis Pusan tot een echt volksfeest samen. De dag wordt met een kerkdienst begonnen. Dan volgen er wedstrijden, waarbij de kerken, die eraan meedoen en die op de tribunes een blok vormen, prijzen veroveren willen. De wedstrijden worden afgewisseld door spelen van vrouwen en kinderen. De dag wordt besloten met een optocht, waarbij elke kerk iets tracht uit te beelden. Deze keer werden verhalen uit de bijbelse geschiedenis en de kerkgeschiedenis van Korea uitgebeeld.

's Avonds werden dan de overwinnaars uitgeroepen en vond de uitreiking van de prijzen plaats, waarbij jubel en enthousiasme hoog oplaaide. Met eenvoudige middelen wisten de christenen deze dag te vieren. Mij was verzocht een slotwoord te willen spreken. Ik had een gedicht gemaakt, waarin ik mijn indrukken trachtte weer te geven.

Dankbaar en niet zonder weemoed nam ik de 11e oktober op het perron te Pusan afscheid van vele vrienden. Met de betuiging, dat zij voor onze gemeenten willen bidden, deden vele gemeenten mij uitgeleide. Laten ook wij de christenen in Korea in onze gebeden gedenken!

ZENDING

Critische waardering

van ons

Gereformeerde zendingsbeleid

(4 - slot)

■ Onderwijs

Ik aanvaard ten volle wat Idowu schrijft: „The burden of giving the Church in Afrika an indigenous complexion, must rest heavily upon Christian Africans. (Ik vervang Nigeries door Africans). No foreigner can do the work for them. And they can only be properly equipped for this when they cease to see Jezus Christ as an imported divinity from a Europeaan pantheon, when they come to see Him as God's Messiah to Africans, their own personal Saviour and Lord.”⁵¹⁾ (De taak de kerk in Afrika een eigen gezicht te geven, moet in zijn volle zwaarte rusten op Christen-Afrikans. Dat kan een vreemdeling niet voor hen doen. En ze kunnen er alleen maar behoorlijk voor toegerust zijn, als ze Jezus Christus niet langer als een geïmporteerde godheid uit een europees pantheon beschouwen, als ze Hem gaan zien als Gods Messias voor Africans, hun eigen persoonlijke Redder en Heer). Er moet nog aan worden toegevoegd: de blanken op het zendingsveld bepalen de koers voor de Bantoe-christenen. „The churches in Sumatra and in Korea could never have become 'national churches' in a Christian sense had not the German and American missionaries done their best to adapt themselves to the national character and tradition” (Beyerhaus/Lefever).⁵²⁾ (De kerken in Sumatra en Korea hadden nooit 'nationale kerken' in de christelijke zin van het woord kunnen worden, als de Duitse en Amerikaanse zendelingen hun best niet gedaan hadden zich aan te passen bij het nationale karakter en de nationale traditie). De blanke zendelingen zullen zo ver als ze kunnen moeten doordringen in het Bantoeleven om in de prediking Christus „as God's Messiah to Africans” te verkondigen, zodat de Bantoe niet wordt opgenomen in het blanke Gereformeerde leven, maar met Christus op weg gaan naar een eigensoortig kerkelijk leven.

Dit dienstbaar zijn als houthakkers en waterputters is ook opdracht voor hen die verantwoordelijk zijn voor het opleiden van Bantoe-predikanten. Eigenlijk zou het theologisch onderwijs gegeven moeten worden in de Bantoe-talen, of ten minste zo, dat de do-

centen over voldoende kennis van de Bantoe-talen beschikken, zodat een voortdurende confrontatie met Bantoebegrippen, -woorden en -religie kan plaatsvinden. Daarom zullen we het ideaal van meerdere theologische scholen voor de verschillende ethnische eenheden, zoals dat in de Acta van de Gereformeerde Synode van 1961 te vinden is, met kracht moeten nastreven.⁵³⁾

■ Bantoe-theologie

Samen met Bantoe-theologen zal moeten worden gezocht naar „Ansätze” van een eigen Bantoe-theologie.⁵⁴⁾ Dat impliceert geen apartheidstheologie voor Afrika. Ik vermoed dat u — in dit geval althans — het wel met Verkuyll eens zult zijn in verband met de verhouding tussen „theologia in loco” en de zogenaamde „oecumenische theologie”: „Om de tent der theologie wijd te maken, moet men in loco de pinnen goed in de grond slaan en van daaruit moet men het verband zo wijd mogelijk maken.”⁵⁵⁾ Tempels die een schitterende analyse gegeven heeft van de Bantoe-levensbeschouwing in zijn bekende boek, kan onze gids niet zijn als hij de „natura” van de Bantoe-kracht indraagt in de „gratia” van de Roomse Sacramentstheologie. Sundkler — in zijn laatste hoofdstuk van „The Christian Ministry in Africa” — maakt de Bantoe-gedachte dat de stam de schakel is tussen vorige generaties en die van vandaag, tot de basis van zijn ecclesiologie, met de predikant „as the midman between God and man”.⁵⁶⁾ (als tussenpersoon tussen God en mens). Paul Fueter⁵⁷⁾ pleit ervoor de figuur van het stamhoofd in inheems Afrika uit te werken als basis van Afrikaanse theologie in het koningschap van Christus.

Terecht wordt dit bestreden door Harry Sawyer⁵⁸⁾ die opmerkt dat de stamhoofden

⁵³⁾ p. 174. Zie ook G. C. Oosthuizen, Post-Christianness in Africa, London, 1968, pp. 255-263.

⁵⁴⁾ Ik erken het bezwaar van prof. L. J. Botha tegen het woord „Afrika-theologie”. In de discussie die op dit referaat volgde, merkte hij op dat dit woord ook de theologie van de Afrikaners insluit. Om die reden gebruik ik het woord „Bantoe-theologie”.

⁵⁵⁾ Art. Enkele Opmerkingen over het Onderwijs in de Theologische Ethiek aan de Theologische Opleidingen in Azië en Afrika, in: Christusprediking in de wereld, Kampen, 1965, p. 214.

⁵⁶⁾ A.w., p. 281-317.

⁵⁷⁾ Int. Rev. of Missions, okt. 1956, in art. Theological Education in Africa.

⁵⁸⁾ Int. Rev. of Missions, juli 1963, in art. The Basis of a Theology for Africa.

⁵¹⁾ A.w., p. 49.

⁵²⁾ A.w., p. 135.

te ongrijpbaar zijn en in veel stammen alleen maar benaderd kunnen worden door een tussenpersoon. Sawyer zelf komt met de voor mij verrassende gedachte dat een theologie in Afrika het broeder-zijn van Christus moet benadrukken, de eerstgeborene onder vele broeders (Rom. 8:29). Hij schaamt zich niet hen broeders te noemen (Hebr. 2:11). In dit laatste hoofdstuk krijgt het verband tussen de incarnatie en het broeder-zijn van Christus alle aandacht. En hoe belangrijk is de positie van de eerstgeborene bij de Bantoe! Hij is de erfgenaam. Na de dood van de vader vertegenwoordigt hij de familie.^{58a)} Bij belangrijke religieuze gelegenheden vertegenwoordigt hij ook de familie tegenover de voorvadergeesten.

Vanuit deze gedachte van de **frater familias** zal het Bijbelse onderwijs over Christus de Eerstgeborene onder vele broeders, veel dichter bij de Bantoe-christen komen. Omdat de broers door de oudste, de erfgenaam, vertegenwoordigd worden, kan de opstanding uit de doden door de Eerstgeborene zijn eigen accent ontvangen in het Bantoeleven. De opmerking dat een Bantoe-theologie niet nodig is, omdat onze eigen theologie immers ook oecumenisch is, snijdt m.i. geen hout. Ten opzichte van de meeste westers-theologische problemen kan het verband met de westerse cultuur en/of wijsbegeerte worden aangewezene. Het is leerzaam te lezen wat prof. Ben Marais schrijft⁵⁹⁾, nl. dat de kerk in Noord-Afrika na de overwinning van de Islam waarschijnlijk om deze reden verdwenen is. De kerk is daar nooit inheems geworden. Wanneer Augustinus in een brief aan Celsus in Rome om een bisschop vraagt, voegt hij er opzettelijk aan toe „**qui et Punica lingua esset instructus**”.⁶⁰⁾ (die ook in de Punische taal is onderwezen). Blijkbaar was het geen gewoonte bisschoppen met kennis van de Punische taal naar Afrika te sturen. Bantoe-kerken in Afrika zullen niet lang leven, als er in de kerken geen predikanten te vinden zijn die geleerd hebben ook wetenschappelijk over Bantoevragen „in Uw licht” na te denken.

Natuurlijk zal een Bantoe-theologie de band met de oecumenische theologie nooit kunnen doorsnijden. In de bundel „Afrika en Christendom” waarin inheemse Rooms-Katholieke priesters en leken hun visie geven op het Tweede Vaticaanse Concilie, wordt er enerzijds over geklaagd dat de Roomse Kerk leeft in onbegrip voor de Afrikaanse en „God maar zozeer voor de helft gegeven heeft, dat we die helft zelfs niet eens hebben”⁶¹⁾, maar anderzijds wordt Christus nagenoeg voor Afrika alleen opgeëist, vanwege zijn verandering als parallel met die van de volkeren in Afrika (v. 12). De inheemse Christen staat niet in een isolément. Hij moet „samen met alle heiligen” verstaan wat de breedte en lengte en diepte en hoogte is (Ef. 3:18).

■ Bantoebelijdenis

Er zal aandacht moeten worden gegeven aan een Bantoebelijdenis. Onze fout is dat we bij de stichting van het Bantoe-kerkverband de belijdenisgeschriften hebben overgedragen zonder dat we de Bantoe op de hoogte gebracht hebben van de hier liggende problemen. Het gevolg ervan is, dat de veelal onbekende belijdenis fungeert als een status-symbool, maar de dag komt waarop de Gereformeerde Bantoe niet meer tevreden zal zijn met een voluit westerse liturgie en met een belijdenis waarin hij zichzelf aan de buitenstaander presenteert in een voor velen van hen onverstaaenbare historisch gequalificeerde uiteenzetting van de Bijbelse leer. Misschien zullen de oudere Bantoe-predikanten nog tevreden zijn, maar hun stem zal worden overstemd door de jongere generatie die mede door het politieke landsbeleid geleerd heeft nationalistisch te denken, maar die kerkelijk in belijdenis, liturgie en geloofsleven weinig zelfrespect ontvangen heeft.

Daarom zal in de gemeenten, in gesprekken

^{58a)} Een Bantoevrouw wier ouders gestorven zijn, zei tegen me: „Onze grote broer leeft nog; wij (broers en zusters) zijn allemaal in hem.”

⁵⁹⁾ The Two Faces of Africa, Pietermaritzburg, 1964, pp. 148-157.

⁶⁰⁾ Loeb Classical Library, St. Augustine, Select Letters, London 1965, p. 355.

⁶¹⁾ Hilversum-Maaseik, 1967, P. Tchouanga in het opstel: God en Afrika, p. 45.

met helpers en predikanten, op meerdere vergaderingen en bij de opleiding van inheemse predikanten onophoudelijk gewezen moeten worden op de noodzaak van een eigen belijdenis, die antithetisch vanuit de Schrift het verschil aanwijst tussen de **dunamis** van de Bijbel en de Bantoe-levenskracht. De belijdenis moet het verschil duidelijk maken tussen het Bijbelse ambt (**dienen**) en de Bantoe-ambtsopvatting; aandacht geven aan „the misunderstanding of the Holy Spirit”⁶²⁾ bij Zionisten en in Zionistische tendenzen in Gereformeerde Bantoe-kerken; Bijbels licht laten vallen op het grondpatroon van het Bantoe-denken inzake de eenheid tussen gestorvenen, de nu levenden en de nog niet geboren. Slechts met zo'n belijdenis kan een Bantoe-kerk zichzelf presenteren aan Zionisten, heidenen en anderen.

■ Conclusie

Natuurlijk mag eigensoortige kerkvorming niet lukraak bedreven worden.⁶³⁾ Van een zendeling wordt niet verwacht op eigen houtje experimenten te doen.

De kerk van Christus is geen liturgisch of confessioneel proefstation. Maar aan de andere kant is er voor pluraliteit een wettige plaats in de kerk. Het argument dat eenheid in leer tussen Europese en Bantoe-kerken een eigen Bantoe-expressie verhindert, berust op een misverstand. De eenheid berust niet op eenheid in liturgie of confessie, maar op de Schrift. A. Kuyper heeft dit al gezien.⁶⁴⁾ De gemeente van Corinthe aanbad dezelfde Christus als de gemeente van Rome, maar de geschiedenis van het Apostolicum bewijst dat er liturgische verscheidenheid bestond. Gereformeerde Bantoe en Gereformeerde blanken zijn een in Christus op grondslag van de Schrift alleen.

Dr. I. J. van der Walt heeft gelijk; van eigensoortige kerkvorming in Zuid-Afrika is nog heel weinig terechtgekomen.⁶⁵⁾ Daarom moeten we eigenlijk ernst maken met ons eigen beleid. We zouden dit niet geformuleerd hebben als we niet geloofd hadden dat het volgens de Schrift is. Als we aarzelen het goede klimaat te scheppen voor de verwezenlijking van dit beleid omdat we eraan twifelen of het wel juist is, moeten we daar eerlijk voor uitkomen. Als we er van overtuigd zijn dat het juist is, moet in de zendingssituatie samen met de Bantoeheiligen gezocht worden naar nieuwe wegen en moet ook aan zendingswerkers en zendingsskerken de vrijheid oevergeven worden eventueel nieuwe wegen te bewandelen, die misschien wel niet passen in ons historisch-Gereformeerde patroon, maar die toch geboden zijn vanwege de Schriftuurlijke eis dat de kerk inheems moet worden.

De blanke predikanten zullen hun gemeenten moeten leren dat in Bantoe-gemeenten dezelfde Here op een andere wijze wordt gediend, zodat er bij een bezoek van een zendingcommissie aan een buitenpost waar een zendeling of Bantoe-predikant naar andere wegen zoekt om toch maar het Evangelie verstaanbaar over te dragen, geen verdenking ontstaat t.a.v. hen. Blanke gemeenten moeten niet met argus-ogen zitten toekijken of een zendeling soms een steek van de historisch-Gereformeerde breikous laat vallen. Ze moeten hun vertrouwen schenken aan zendingelingen, omdat ze in het zoeken naar nieuwe wegen één begeerte hebben: Christus geen vreemdeling te laten blijven voor de Bantoe. Anders is het gevaar niet denkbeeldig dat Schriftuurlijk verantwoorde pogingen van zendingswerkers in de kiem gesmoord worden. Want de zendingswerker **móet**. Hij is geroepen Christus onder de Bantoe herkenbaar en verstaanbaar tegenover de demonische Bantoe-religie te brengen.

⁶²⁾ Gelijksnamige titel van een bijdrage van G. C. Oosthuizen in: „Christusprediking in de Wereld”.

⁶³⁾ I. J. van der Walt, a.w. p. 466.

⁶⁴⁾ De Gemeene Gratie, dl III, 2e dr., Kampen z.j. p. 237: „Van hen (de Javanen) te verwachten, dat ze in onze Confessie en in onze Catechismus de passende uitdrukking van hún geloof zullen vinden, is daarom ongerijmd, en steeds luider wordt de vraag naar een uiting van kerkelijk leven die voor de Javanen heeft, wat onze Kerk ons biedt.” Dank zij G. C. Berhouwer, De Kerk I, Kampen, 1970, p. 69, ben ik op het spoor van dit citaat gekomen. De wetenschap dat Kuyper deze gedachte gebruikt heeft in de opbouw van zijn pluriformiteitsbegrip, doet niets aan de waarde ervan af.

⁶⁵⁾ A.w., p. 465.

Vervolg van pagina 386

KERKELIJK Leven

genen, die bij die zaak betrokken zijn, elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van dat wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken.” Dit is, aldus ds F., „een uitspraak die ook voor het getuigenis van het G.P.V. tegenover ons volk en niet minder tegenover alle N.E.V.-ers van grote draagwijdte is.” Omdat de zaken zó staan „verloochen” de voorstanders van de nauwe samenwerking tussen G.P.V. en N.E.V., uitmondend onder meer in lijstinschrijving, „in feite het kerkvergaderend en reformerend werk van de Christus als bepalend voor een waarlijk gereformeerde politieke actie.”

Ten gevolge van de krachtige propaganda binnen het G.P.V. voor de samenwerking met het N.E.V. zijn de G.P.V.-ers in een ernstige, gevaarlijke verzoeking geraakt. Het gaat er om of zij God gehoorzaam zullen zijn of de begeerten van het eigen vlees zullen volgen.

Zullen wij, aldus ds F., „nu bang worden dat de tweede zetel bij een volgende verkiezing verloren gaat?”

Zullen wij gaan vrezten met grote vreeze voor een dreigende kiesdrempel?

Zullen we daarom een „bondgenootschap” zoeken met een organisatie als het N.E.V. die uit oorzaak van haar anti-gereformeerdeheid het Getuigenis alleen maar kan verzwakken en de Profetie in haar kracht breken?

Of zullen wij vertrouwen op de beloften en de kracht van het Woord van de Verbondsgod, die ons tot hiertoe heeft geholpen en gezegend?”

„Ons vlees is listig. Vandaar de ernstige vraag: Zou de Heere Jezus Christus willen dat wij, die kerkelijk ons vrijgemaakt hebben in 1944 en die in 1967/9 de huidige „buitenverbanders” hebben teruggewezen, en dat alles hebben gedaan om 's HEEREN wil, om Zijn Woord en Kerk, — zou de Heere Christus willen dat wij ons in de politiek gaan vergezelschappen met die allen, die tot op heden de gehoorzame kerkvergadering van de Heiland hebben tegengestaan en zichzelf en anderen hebben verhinderd om gehoorzaam te zijn, ofschoon zij bij herhaling en ook jarenlang daartoe zijn opgeroepen?”

Ik voor mij zeg hardop en overtuigd: NEEN!”

Voor ds F. is er ten aanzien van de samenwerking geen compromis mogelijk. Geen enkel!

Hij is er zonder meer, radikaal en absoluut tegen.

Voor hem gaat het in deze zaak om een kwestie van zijn of niet-zijn van de G.P.V.

Het eigen, authentieke, gereformeerde karakter van de G.P.V. is daarbij ten volle in geding.

Het is voor hem een religieuze kwestie.

Hij schreef: „Wanneer de algemene vergadering de samenwerking met onderhavige Concept-uitspraak opnieuw, voor de zoveelste keer, gaat goedkeuren, is dat voor mij de druppel die de emmer doet overlopen. Want dan heeft naar mijn overtuiging het G.P.V. voorgevoeld zichzelf „verkocht” en uitgeleverd.”

☆☆☆

Dit is het oordeel van ds F. — en van zijn vele medestanders.

Ik wil er nu alleen op wijzen dat deze bangstigende diepe en felle tegenstelling is ontstaan onder broeders die samen, in volkomen harmonie positief betrokken waren in het huiveringwekkende drama van „Hoogeveen”.

Na „Hoogeveen” heb ik meermalen horen zeggen dat het in een kerkgemeenschap die zo handelt als daar geschiedde binnen de kortst mogelijke tijd tot nieuwe conflicten, zelfs tot scheuringen komen zou.

Deze mensen hebben reeds nu gelijk gekregen.

C. V.

Persschouw

Wie is de dominee van Hakvoorde?

Onze lezers zullen zich vermoedelijk wel herinneren dat ik hier al een paar maal geschreven heb over de dominee van Hakvoorde.

Van deze dominee horen we dikwijls in het Friesch Dagblad. Daarin wordt namelijk vaak 's maandags iets verteld over de preek die hij de zondag daarvoor hield.

Als ik het maandagnummer van het F.D. krijg kijk ik altijd direct of er weer iets van deze predikheer in staat. Want dat is altijd origineel. En wat meer zegt: de man heeft een diep inzicht in de Schrift. Bovendien merk je dat hij spreekt over een zee die hij zelf bevaren heeft. En wat hij zo doorleefd verstaat weet hij raak en puntig te zeggen.

Een paar weken geleden citeerde ik hier weer zo'n preekverslag.

Naar aanleiding daarvan rezen bij mij een paar vragen.

Ik wilde die graag aan de Hakvoordse pastor stellen. En vroeg daarom aan de redactie van het F.D. zijn naam en adres. Ik vind die predikheer zo'n boeiende figuur dat ik graag met hem in nader contact wilde komen.

Om aan een mogelijke nieuwsgierigheid van de Opbouw-lezer tegemoet te komen noemde ik tegelijk een paar van de bij mij opgekomen vragen.

Maar — het ging mij in de eerste plaats om de naam en het adres van die dominee.

Op mijn geschrijf reageerde het F.D. met het volgende geestige artikeltje. Er stond boven: *Een preek is geen worst.*

Hier is het.

Eenmaal betwijfelde prof. C. Veenhof in Opbouw het bestaan van de dominee van Hakvoorde. Want hij had die plaats niet op de kaart kunnen vinden. Wij hebben hem toen geantwoord: hoe zou een plaats, die niet bestaat, een dominee kunnen hebben? De professor heeft nu in het jongste nummer van Opbouw erkend, tegen die logica niet op te kunnen. Hij gaat zelfs aan de dominee van Hakvoorde enkele vragen stellen en verzoekt ons, die door te geven.

De zaak was deze. Wij hadden verteld, hoe de dominee van Hakvoorde had gepreekt over een tekst uit Lucas 1: De engel zeide tot Zacharias: uw gebed is verhoord. En daar had hij toen vertroostende dingen over gezegd. Over de vaak zo wonderlijke wijze, waarop de Here onze gebeden verhoort. Soms, éér wij er op gerekend hadden. Soms ook, als we er helemaal niet meer op rekenden. Zacharias en Elizabeth hadden misschien al jaren niet meer om een kind gebeden.

Prof. Veenhof verzoekt ons nu, de volgende vragen aan de dominee van Hakvoorde voor te leggen:

1e. Moet men bij de verschijning van de engel aan Zacharias niet in overweging nemen dat bij de aanvang van onze jaartelling een priester slechts éénmaal in zijn leven, en wel gedurende één week de dienst in het heilige mocht verrichten en dat Zacharias bij de loting daarvoor dus steeds was uitgevallen en pas op hoge leeftijd daartoe werd geroepen?

2e. Heeft het nog een bijzondere betekenis dat de wegbereider van de beloofde Messias een zoon van een priester en dat zijn moeder eveneens van priesterlijke bloede was?

3e. Heeft het ook nog een bijzondere betekenis dat deze wegbereider een nazareër moest zijn van zijn jeugd of aan?

4e. Is er ook iets van bekend wat de priester bij zijn dienst in het heilige bad?

Wij hebben dat dadelijk gedaan en de dominee van Hakvoorde antwoordde ons per omgaande.

Kort en bondig: het antwoord op deze vier vragen is te vinden in een heel mooi boek. Het heet *De Verborgene der Godzaligheid* en het verscheen in 1941 bij J. H. Kok te Kampen. Het is opgedragen aan prof. Greijdanus bij diens zeventigste verjaardag. In dat boek staat een artikel van prof. Veenhof onder de titel: *'Christus' wegbereider, de priester Johannes* (blz. 34-47). Daarin worden deze vier vragen grondig en naar ik meen volledig en juist beantwoord. Ik geef toe, dat ik die vragen niet allemaal in mijn preek heb behandeld, maar er was vroeger een hoogleraar in de predikking te Kampen, van wie het gevleugelde woord afkomstig is: *een preek is geen worst*. Dat betekent: je moet er niet alles instoppen, wat je in boeken hebt gevonden of hebt kunnen vinden.

Trouwens, aldus de dominee van Hakvoorde, ik had dit artikel van prof. Veenhof niet gebruikt bij het maken van mijn preek. En diezelfde professor zal dat wel goed vinden. Hij leerde vroeger zijn studenten, dat je boeken als dat van Schilder over Christus in zijn lijden niet moest gebruiken bij het maken van een preek over een van de lijdensstoffen. Dan kwam je te veel in de ban van dat boek. Dan leverde je niet meer eigen werk. Maar het was zéér nuttig, om zo'n boek

Ons vakantie reisplan 1972

OOSTENRIJK

Alle reizen, ook de kampeerreis naar de Bregenzeralpen, zijn volgeboekt.

Reis/kampeerleider J. Wijnsma, Langgrousterwei 296a, tel. 05192-293

ITALIE

Voor de unieke jongerenreizen naar het Gardameer (Limone) met vele mogelijkheden tot excursies o.a. Venetië en Verona kunnen voor 10 juli en 17 juli d.v. nog enkele namen genoteerd worden.

Duur van de reis 13 dagen. Prijs 495 gld.

Folders op aanvraag.

Inlichtingen Ds S. Wijnsma, Zaan 21, Zwolle. Tel. 05200-32064.

te lezen, nadat je de preek had gehouden. Om je te leren zien, dat ie er nog heel wat anders van had kunnen maken. Dat dient tot opscherping en tot bescheidenheid. Welnu, zo heb ik ook deze studie achteraf gelezen en er veel van geleerd. En voorts verzocht de dominee van Hakvoorde ons, de groeten aan prof. Veenhof over te brengen en hem algeheel herstel toe te wensen en veel lijdzaamheid in zijn langdurige beproeving.

Wij doen dat bij dezen, en zullen er hopen wij later voor zorgen, dat onze lezers over die vier vragen en de antwoorden daarop nog niets meer zullen vernemen.

Tot zover het Friesch Dagblad.

Toen ik dit stukje gelezen had kreeg ik nog dieper respect voor de dominee van Hakvoorde dan ik reeds voor hem koesterde.

Stel je voor: toen ik de geciteerde vragen neerschreef had ik er geen moment aan gedacht dat ik vroeger zelf iets over de boodschap van de engel aan Zacharias geschreven had! Ik was dat glad vergeten. En nu weet die dominee van Hakvoorde nota bene direct wat dertig jaar geleden „uit mijn pen vloeide” — Zo zeg je dat als je het een beetje deftig zeggen wil.

Maar, dat hebben de lezers natuurlijk allang in de gaten: het Friesch Dagblad beantwoordt mijn vraag naar de naam en het adres van de dominee niet. Om deze vraag is de redactie van het F.D. op charmante wijze heen gelopen.

Dat niet ingaan op mijn verzoek heeft als een soort uitdaging op mij gewerkt.

Er werd zo iets als een Sherlock-Holmes-geest over mij vaardig.

Ik heb wat in het F.D. door de Harkvoordse dominee geschreven werd nog eens en nog eens overgelezen. En ik meen dat ik door „analyseren en combineren” van wat ik las mijn collega uit Hakvoorde een heel eind op het spoor ben gekomen.

Ik zal zeggen wat ik zo ontdekte.

Het eerste wat me opviel was dat het verhaal over een preek die mijn Hakvoordse collega 's zondags houdt steeds op de daarop volgende maandag in het F.D. wordt afgedrukt. Dit betekent dat zo'n preekverslag niet per post naar Leeuwarden kan zijn gestuurd. Zoals vanzelf spreekt kan zo'n preekverslag ook niet telefonisch worden doorgegeven. 's Zondags werken journalisten niet. En 's maandags begint het drukken van de krant natuurlijk al heel vroeg. Op grond van deze gegevens concludeerde ik dat Hakvoorde in de onmiddellijke omgeving van Leeuwarden moet liggen. Misschien is het wel een voorstad van Friesland's hoofdstad.

Vervolgens werd mijn aandacht bijzonder getroffen door een tweetal opmerkingen in de brief die de dominee van Hakvoorde mij via het F.D. deed toekomen. En wel door wat hij schreef over het verschil tussen een worst en een preek, en over de lectuur van boeken als Schilders Christus en zijn Lijden.

Voor zover ik me kan herinneren heb ik namelijk die wijsheid nooit in een boek of krantenartikel den volke kond gedaan. Ze ontsnapte op het college homeletiek wel eens aan de haag mijner tanden. Daarom kwam bij mij de vraag op: hoe is die dominee aan de weet gekomen dat ik ooit zo iets gezegd heb? Ik weet zeker dat hij geen oud-leerling van mij is. Ik ben er namelijk precies van op de hoogte waar die „staan”. En in de rij van hun standplaatsen komt Hakvoorde niet voor. Een zoon van een van mijn ex-discipelen is de Hakvoordse dominee ook niet. Want nog niet een van hen heeft een nakomeling die een kansel beklimt. Daarom vermoed ik dat de dominee van Hakvoorde een zoon heeft die in Kampen zijn theologische wijsheid opdeed en daarvan het een en ander aan zijn vader heeft doorgegeven.

Dit zijn een paar gegevens omtrent de identiteit van de pastor van Hakvoorde, die ik door „combineren en deduceren” uit zijn geestige brief meen te kunnen vaststellen.

Maar nog eens: zijn naam en preciese adres weet ik nog niet.

Ik zal evenwel niet verder curieuselijk onderzoeken

wie hij is en waar hij woont. Blijkbaar wil hij zijn — toch wel een beetje doorzichtige — pseudonymiteit, het koste wat het koste, bewaren. En ik wil hem daarin ten volle respiceren.

Trouwens: zo'n pseudonymiteit bezit voor de lezers ook een zekere bekoring. De kolommetjes van Kronkel in het Parool verliezen iets van hun aroma als je weet dat een zekere mijnheer Carmiggelt ze schrijft.

Ik wil ten slotte de redactie van het F.D. verzoecken aan de dominee van Hakvoorde mijn hartelijke dank over te brengen voor de goede wensen die hij mij via die door mij zeer gewaardeerde krant deed toekomen. En tegelijk hem vragen er aan mee te werken dat de verslagjes van zijn preken bij de voortduur onder de ogen van de lezers van het F.D. komen.

Ik moge deze plezierige correspondentie beëindigen met het overnemen van het verslag van de op zondag 5 maart door onze dominee gehouden preek.

Hier is het.

„Het is mogelijk, zei de dominee van Hakvoorde gisteren in zijn preek, dat u van mij verwacht, dat ik enige beschouwingen zal wijden aan de drie van Breda. U wilt immers een actuele preek? En u is van mening, dat de Kerk moet spréken in deze wereld, over alles wat van Nova-Zembla tot Vuurland aan de orde is? De Kerk moet lik op stuk geven.

Welnu, ik zal een actuele preek houden. Ga er maar rechtop voor zitten.

Dit is mijn tekst:

Toen zeide David tot God: Het is mij zeer bang te moede: laat ons toch vallen in de hand des HEREN, want zijn barmhartigheid is groot; maar laat mij niet vallen in de handen van mensen. (2 Sam. 24 : 14).

Welnu, zei de dominee van Hakvoorde, ik heb gedacht, dat David wel gelijk heeft gehad. Het was niet best, helemaal niet, om in hand en van een van die drie beulen te vallen, die nu 27 jaar in Breda achter de tralies hebben gezeten. Het is ook niet best, in handen te vallen van hen, die nu als terroristen optreden, om de vrijlating te verhinderen. Het is zelfs niet aardig, om in handen te vallen van hen, die omzwaaien, al naar de peilingen in het land uitvallen.

Dat is alles over vandaag. Nu gaan we naar David. Hij wist ook wel, dat het niet best is, als je in handen van mensen valt. Maar hij heeft er wat geweldigs tegenover gesteld: laat ons toch vallen in de hand des HEREN, want zijn barmhartigheid is groot. Laten we daar vandaag maar over nadenken, en er dan voor ons zelf maar van maken — dat mag, denk ik wel — laat mij maar vallen in de hand des HEREN. Hij kent mij helemaal, hij kende David helemaal, maar het is toch maar het beste, in de hand des HEREN TE VALLEN! Laten we het zeggen, om elkaar te troosten.”

Inderdaad, deze preek is voluit actueel.

Er zijn heel veel mensen die „kennis hebben” aan de waarheid dat het beter is in de hand des HEREN te vallen dan in die van de mensen.

En onder hen zijn er ook die deze waarheid op grond van eigen ervaring zo „vertalen”: Het is beter in de hand des HEREN te vallen dan in die van mensen die zich als „kerkelijke leiders” opwerpen. C.V.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Barendrecht: ds K. C. Smouter te Breda.

Dronten — Op 11 februari 1972 werd de Gereformeerde Kerk van Lelystad geïnstituëerd.

In verband daarmee heeft een naamsverandering plaats gevonden. Tot genoemde datum was de naam Gereformeerde Kerk van Oostelijk Flevoland, maar deze is nu veranderd in:

Gereformeerde Kerk van Dronten. Scriba: J. J. Korthuis, Het Kompas 38, Dronten, tel. 03210-2640 en

Gereformeerde Kerk van Lelystad. Scriba: G. C. Romeyn, Malzin 35, Lelystad, tel. 03200-213271.

Alle kerkeraden en andere kerkelijke instanties worden verzocht met deze naamsverandering rekening te houden.

Ds. Verleur — Ds Verleur van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Lisse viert dezer dagen zijn 40-jarig ambtsjubileum.

Ds Verleur, geboren in 1905, is na zijn theologische studie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, van 1932 tot 1946 predikant geweest te Zalk en Veecaten in Overijssel. Vanaf 1 juli 1946 is ds Verleur predikant te Lisse.

Het zijn in meer dan één opzicht gedenkwaardige dagen voor het gezin van familie Verleur. In deze dagen wordt tevens het 40-jarig huwelijksfeest gevierd, terwijl enkele maanden geleden ds Verleur 25 jaar aan de gemeente in Lisse verbonden was. De gehele gemeente heeft toen een aktie gehouden voor een reis naar Israël, die zoveel heeft opge-

bracht dat de reis van drie weken in mei zal plaatsvinden.

Zaterdag 18 maart zal er gelegenheid zijn om ds Verleur te feliciteren van 16.30-17.45 uur, in één van de zalen van gebouw „Rehoboth” achter de Hervormde Kerk aan de Hereweg te Lisse.

Emeritaat — De classis Kampen van 9 maart jl. verleende approbatie aan de emeritaatsverlening tegen juni 1972 van ds N. 't Hart door zijn kerkeraad.

Praeparatoir examen — Door de classis Kampen van 9 maart jl. werd praeparatoir geëxamineerd en toegelaten (met algemene stemmen) om te staan naar het ambt van Dienaar des Woords in de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt, b.v.) cand. J. C. Schaeffer, Wortmanstraat 146, Kampen.

Chr. Nat. Mavo - Wezep

Gevraagd m.i.v. 1 augustus

EEN LERAAR

pos. chr. beginselen.

Beschikbare lessen in Frans, Ned., biologie of aardrijkskunde.

Nieuwe woning met 4 slaapkamers, c.v. is beschikbaar. Gelegen aan de rand van het bos.

Sollicitaties aan en inlichtingen bij H. v. Groen, van Limburg Stirumlaan 17, Wezep. Tel. (huis) 05207-1557; (school) 05207-1979.

Vol vreugde mochten wij in maart 1947 aankondigen dat wij in het huwelijk zouden treden.

Wij zijn blij en dankbaar dat wij nu kunnen laten weten dat we de mijlpaal van 25 jaar samen-zijn hebben bereikt.

Ter gelegenheid hiervan zal, zo de Here wil, een receptie worden gehouden op dinsdag 28 maart a.s. van 15.30—17.30 uur in de zaal van de Bethelkerk, Westwal te Leerdam.

Pr. Irenelaan 27
L. Roth
H. Roth-Lemmen
Kees en Marleen
Annie en Theo
Beb
Grethel
Lida

Meent 51
B. H. Lemmen
N. Lemmen-Roth
Jan-Willem
Betty
Cees

Leerdam, maart 1972

Aangeboden

MOOIE 5 - KAMERFLAT
in Noord-Holland,

± 6 km van zee., alle moderne comfort, mooi gelegen.
Van 22-6—15-7.

Tel. 0 2510-30252.

dhr. C. v. Dorp **rd**

dhr. W. Schelhaas **rd**
Haarlem

dhr. K. Veenhof **rd**
Deventer

dhr. P. Pasje **rd**
Hoorn

dhr. J. Glas **rd**
Leiden

dhr. C. v. d. Berg **rd**
Assen

dhr. Kremer **rd**
Baflo

dhr. C. de Jong **rd**
Huizen

dhr. T. v. d. Zwaag **rd**
Yerseke

dhr. H. Klein **rd**
Amsterdam

dhr. C. v. Vlist **rd**
Polsbroek

dhr. Vroegindewey **rd**
Putten

mev. J. Kaas **rd**

wij kunnen hier niet al onze abonnees noteren..

dat is ook niet nodig

daarom is het zo nodig

uw gezin en het **rd** horen bij elkaar

Wie zich NU REEDS door middel van nevenstaande bon abonneert, ontvangt het blad 14 dagen gratis. De abonnementsprijs ligt op hetzelfde niveau als dat van andere dagbladen. De abonnementstermijn is minimaal 1 kwartaal.

Hierlangs afknippen

bon in open enveloppe zenden aan:
N.V. REFORMATORISCH DAGBLAD,
Korenstraat 9 - Apeldoorn

voor een werkelijk verantwoorde krant

Ondergetekende (naam): .....

Straat en huisnummer: .....

Woonplaats: .....

geeft zich hierbij op als abonnee op het Reformatorisch Dagblad.

Datum: ..... Handtekening: .....

„OP 1”